

Проф. др ЖАРКО БУЛАЈИЋ

СТУДЕНТИ БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА У СУКОБУ 1948.

Прошло је већ доста времена од Резолуције ИБ-а и догађаја који су после ње уследили. Тако смо добили довољну временску дистанцу да се у истраживању и оцени догађаја буде што објективнији како од стране оних који су подржали ову фамозну Резолуцију тако и оних који су се енергично сврстали против ње. Уз ту примедбу, нормално је нагласити да они који се баве науком, по логици професије, морају бити у свом истраживању не само стручни него, пре свега, и објективни, јер без тога нема истине. Јер, ако прилаз није такав, онда смо далеко од истине као небо од земље. Тада нужно остајемо у домену пропаганде.

Управо, временска дистанца и научни прилаз чине два основна елемента која, ако ништа друго, барем обећавају објективност истраживача.

А пошто се овом приликом ради о тако судбоносном питању, у коме су две стране биле у непомирљивом сукобу, баш у таквом случају објективни прилаз сече и једну и другу, да би се тек тада изрезбарилла истина. Јер, ако наука није реска и крајње објективна, онда је она нузпродукт лажи, где се, уз то, још губи и свака рационалност. Као што се лаж и објективност налазе на два удаљена и сасвим супротна пола, то исто важи и за лаж и рационалност.

Дакле, и са методолошке тачке гледишта, непристрасност према свим субјектима историје, актерима догађаја, активним учесницима и самим догађајима је битно питање сваког истраживача.

У свом излагању о ономе што се дешавало у то време на Београдском универзитету старају се да се држим наведених принципа, мада то није ни мало лако, управо зато што је сваки човек, по природи ства-

ри, као индивидуа, личан и као такав субјективан, а нарочито онај који је био учесник у ономе што излаже.

Због краткоће времена које овог пута имам на располагању, принуђен сам да будем кратак у свом излагању. Зато ћу се задржати на неким детаљима и дати само неке акценте. Истина, тешко да се може дати нека озбиљнија анализа ако недостају сведоци онога што се у време ИБ-а догађало. А, пошто сам и ја један од таквих сведока, онда ће барем оно што будем приповедао овог пута, ако ништа друго, моћи бити сведочење једног од учесника.

Да почнемо, истина без неког рада и система, онако како ми је, све што се догађало, остало дубоко урезано у памћење.

Резолуцију ИБ-а су млади људи на Београдском универзитету доживели као прави правцати п с и х о л о ш к и ш о к. Ненавикли на политичке акробације и идеолошке халуцинације, на "Deus ex machina", никако нису могли да одгонетају шта се стварно дешава. Прогласити Стаљина за погрешивог, а касније и као непријатеља, за многе студенте је било незамисливо. Пре свега, зато што је претходно од њега направљен Бог.

Осим тога, неке истине које су се наводиле у Резолуцији о раду наше Партије, деловале су не на тако мали број студената увјерљиво, а нарочито оне за које се могла наћи потврда за рад већине партијских организација на Универзитету. Тако, сам избор партијских руководства, почевши од основних партијских организација па навише, нимало није био слободан ни демократски. Сва су она претходно одређивана и потврђивана у кадровским одељењима. Слободна размена мишљења је била незамислива. Прихватало се све што је наметано од виших партијских форума. Осим тога, сви партијски састанци су се још увек, упркос неприкосновене и чврсте власти КПЈ, у целој ослобођеној земљи, одржавали тајно и без присуства јавности.

Захваљујући овим чињеницама, већина студената чланова КПЈ је некритички прихватила констатацију Резолуције ИБ-а да у Партији влада т у р с к и р е ж и м.

Годинама су млади људи васпитавани у духу интернационализма. Студенти-комунисти, задојени пролетерским интернационализмом и демократским централизмом, никако нису прихватили чињеницу да наше партијско руководство није послало своје делегате на заседање Информбироа у Букурешту. Зато је било изузетно тешко аргументовано доказати супротно. На све аргументе по овом питању одговорано је бројним контрааргументима. Највише студената-комуниста је искључено из Партије зато што су се изјаснили да се о б а в е з н о м о р а л о и ћ и у Б у к у р е ш т.

Није незанемарљива ни констатација Резолуције да се Конгрес КПЈ годинама није одржао. Многи студенти су сматрали да та чињеница игра велику улогу као узурпација власти и свођење чланства КПЈ

на обичне пионе којима је лако манипулисати. Временски дуго не одржавање конгреса КПЈ повукло је многе чланове КПЈ на Универзитету да се изјасне за Резолуцију, већином управо за овај њен део.

Констатација Резолуције да се код нас ништа није урадило на колективизацији пољопривреде, што је била истина, многе студенте-комунисте мотивисала је као аргуменат да је у Резолуцији речено доста истине и да није била сасвим неоснована. Међутим, с обзиром на околност да је велики број студената био са села, није се нашем партијском руководству много замерало што није провело колективизацију села, већ само као аргуменат у корист њене одбране као истините, па барем и само делимично.

Према томе, судећи по ово неколико примера, да се закључити да гро студената, који су искључени из Партије са Београдског универзитета због прихватања Резолуције Коминформа, није ову Резолуцију прихватио глобално, већ само парцијално, тј. њене поједине делове. Важно је истаћи да су се изјашњавали само за оне њене делове у које су се уверили "на сопственим леђима", из сопствене партијске праксе, која се тада проводила у партијским организацијама и партијским форумима на Београдском универзитету.

Тако, свако поједностављење тзв. масовног изјашњавања студената за Резолуцију ИБ-а прикрива право стање ствари. Тим путем није могуће доћи до праве истине. Тек конкретном, парцијалном и појединачном анализом сваког дела Резолуције и сваког појединца, тј. онога што је рекао, могуће је открити праву истину о њеном ефекту на Београдском универзитету.

Ако на такав суптилнији и адекватнији начин анализирамо и оцењујемо изјашњавање за Резолуцију ИБ-а на Београдском универзитету, не само шта су студенти стварно рекли, него како је то тумачено, али и с друге стране, како се та друга страна понашала према њима, тек тада се без икаквог двоумљења може констатовати да је званично проглашавање појединих студената-комуниста за тзв. ибеовце, непријатеље, шпијуне - било без сваког стварног основа.

Ако тако ствари своје, а нема озбиљног разлога да се у то сумња, онда је далеко више аргумената за осуду партијских форума и њиховог односа према студентима одстрањеним из Партије, а да, за момеат, не помињемо врло тешке и опасне политичке последице које су ови и овакви поступци проузроковали.

Оштро реаговање и немилосрдни обрачун са сваким студентом који је без икаквих задњих мисли дао по неку примедбу поводом Резолуције ИБ-а или се, пак, сложио са неком оценом из ње, али је при том ипак одбацио као целину, деловало је сасвим супротно од циља. Може се без икакве гриже савести тврдити да је таква пресија мотивисала све више и све већи број студената да се окрену против таквих посту-

пака партијских форума. А то је, с друге стране, ове форуме опет мотивисало да и ове бундије проглашавају ибеовцима и истерују их из партијских редова. У томе је, добрим делом, и тајна тако масовног изјашњавања за Резолуцију ИБ-а на Београдском универзитету.

Кад су се већ на овакав корак према Београдском универзитету одлучили одговорни партијски, политички и државни фактори, онда се није могао избећи ни начин изгона из Партије њених окривљених чланова.

У ту сврху био је тако рећи разрађен п р а в и с ц е н а р и о. Циљ је био да се учини што јачи психолошки притисак на све оне који остају у Партији или који се још колебају.

Најпре би секретар о ономе који се искључује изнео податке: шта је рекао, шта заступа, у чему се састоји његово сврставање на страну Коминформа. При том, било је неопходно и врло важно да се изнесе из његове биографије све оно што би га унапред чинило неповерљивом и некарактерном личношћу. Није се заборављало ни његово порекло, ни његова породица, ни његов став према НОБ-у, његов социјални статус итд. Овим подацима, који су добрим делом подешени према потреби циља и којима се није могло много веровати, требало је показати и доказати да није случајно што се једна таква аморална личност са таквом тамном прошлошћу изјаснила за фамозну Резолуцију ИБ-а и што се изгони из партијских редова.

После уводне речи секретара, настала би "дискусија", доста припремљена како би се онемогућили унапред они који би имали друго мишљење и евентуално бранили окривљеног. У тако припремљеној атмосфери настала би права еуфорија, невиђена кампања на рачун оног кога треба истерати из Партије. Церемонија се завршавала хајком и песничењем изгнаника. Халабука би се завршила тек кад би осуђеник био избачен главачке напоље. Од тада би избаченик био б о ј к о т о в а н, тако да несрећнику није више било места ни на факултету.

Истина, овакав сценарио није оствариван у самом почетку, и ни на свим факултетима. Примењивао се на оним факултетима где се вирус ИБ-а нагло и незауоставно ширио.

С обзиром на то да се опредељивање за Коминформ на Београдском универзитету све више ширило и представљало не баш мали политички проблем за земљу у целини, Универзитетски комитет, факултетски комитети и остале партијске организације били су дуго времена преплављени највећим партијским функционерима из Централног комитета СКЈ и Централног комитета СКС. Управо, на једном од таквих састанака Универзитетског комитета, чији сам и ја тада био члан, пала је идеја од једног високог партијског функционера да се сви они који се изгоне из Партије, после тога, и претуку. Истину за вољу, ова идеја није била исказана овако директно. Поменути функционер је испричао шта су они радили пре рата са љотићевцима. Наиме, кад

су се са њима препирали, после тога би их пребијали. Идеја је врло стручно реализована.

Ако бисмо покушали да из сценарија, боље речено р е ж и је истеривања из Партије, извучемо праву истину, онда бисмо морали констатовати да је основни циљ партијске олигархије био да се између студената изврши тзв. д и ф е р е н ц и ј а ц и ј а. Уосталом, ова реч је иначе необично омиљена у партијском речнику, јер се без диференцијације никад озбиљно у политици није ништа могло спровести. Отуда и бројне кампање које су тако вешто и прилежно обављене и после ИБ-а, практично за цело време трајања бивше СФРЈ.

Београдски универзитет је био п р о б н и к а м е н нове политике којом се прокламовао расцеп са СССР-ом. Јер, на њему су концентрисани млади интелектуалци, врло бројни, који нису били мотивисани комерцијализмом и каријеризмом, већ идеолошком опредељеношћу за борбу за један нови облик живота, бољи и праведнији од старог. У то време их је било врло тешко одвратити од те идеје. Уверити их да се ради о обмани, било је равно идеолошкој смрти.

Према томе, Београдски универзитет је био н а ј ч в р ш ћ и, н а ј т е ж и и н а ј о п а с н и ј и ч в о р на чијем распетљавању су политичка средства и идеолошка убеђивања на новој основи борбе за социјализам била сасвим недовољна и неуспешна. Зато се приступило и другим, н а с и л н и м средствима.

Студент-комуниста избачен из Партије, изгнан са факултета и осуђен као непријатељ, више није имао места под сунцем. Систем га је већ унапред препарирао за затвор. Психолошка драма изгнаних као ибеоваца почињала је оног дана кад су почели сумњати у тачност онога што је званична Партија тврдила. Наставила се, као по неком правилу, све до њиховог бојкотовања и утамничења, или до коначног слома њиховог менталног склопа.

Тако, ако овај местимични и кратки осврт повежемо у целину и са парцијалног дамо глобални закључак, тј. кад све односе изведемо на чистину, показаће се да су многи студенти Београдског универзитета ступили на злокобно тло Голог отока и пре него што су тамо стварно доспели, боље рећи допремљени.

Ето, до чега је све довела политика која не зна ништа друго него, у недостатку умних политичара, за силу и моћ. Но, није први пут у историји да ригидна политика уроди плодом који се уопште није желео, односно довео до сасвим супротног резултата од прокламованог циља.

На крају, не би ово било доречено ако не бисмо истакли шта је Београдски универзитет значео пре II свјетског рата за борбу против режима тога времена.

У духовну структуру студената, не бирајући средства, била је чврсто усађена идеја о Београдском универзитету као расаднику револу-

ционарних идеја, узгајалишту револуционарних кадрова, позорници борбе до погибије против политичког режима државе, против капитализма а за пролетерски интернационализам, као жаришту комунизма.

Нису се смели занемарити место и улога Београдског универзитета у предратним борбама, демонстрацијама, штрајковима, погибијама студената-револуционара под руководством КПЈ. То, и још много чега што се односило на овај универзитет, сублимирало се у сазнање о њему као језгру револуционарне борбе и расаднику револуционарних кадрова.

У анализи Резолуције ИБ и њеног прихватања не може се занемарити ни овај моменат.